***Ковтун Діана Сергіївна***
*здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,*
*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет*
*імені академіка Степана Дем'янчука»*

***Науковий керівник:***
***Красовська Ольга Олександрівна,***
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти*
*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет*
*імені академіка Степана Дем'янчука»*

# МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І МОДЕЛІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Програма формувального етапу експерименту впроваджувалась упродовж 2026–2027 років згідно з окресленими етапами магістерської роботи. Її завдання полягали в реалізації мети наукового дослідження через перевірку висунутої гіпотези про те, що рівень оволодіння мистецько-творчою діяльністю молодших школярів значно підвищиться за умови розроблення і впровадження авторської методики впровадження інтегрованих педагогічних технологій театралізації до формування мистецько-творчої компетенції дітей молодшого шкільного віку на уроках «Мистецтва».

Мета формувального етапу педагогічного експерименту полягала в тому, щоб перевірити організаційно-педагогічні умови та модель методики впровадження інтегрованих педагогічних технологій театралізації до формування мистецько-творчої компетенції дітей молодшого шкільного віку на уроках «Мистецтва» в практиці освітньо-виховної діяльності закладу освіти. Формувальний етап педагогічного експерименту тривав під час виробничої практики, навесні та восени 2026 року. На базі експериментальних 1-2 класів Рівненського ліцею «Гармонія» втілювалася експериментальна методика. Було визначено експериментальні класи: 1-А 26 та 2-А 28 учнів; контрольні: 1-Б 20 та 2-Б 20 учнів. Завдання формувального етапу експериментальної діяльності:

– за результатами констатувального етапу експерименту сформувати контрольні та експериментальні класи дітей молодшого шкільного віку;

– поетапно упровадити в педагогічний процес закладу освіти розроблену авторську модель методики впровадження інтегрованих педагогічних технологій театралізації до формування мистецько-творчої компетенції дітей молодшого шкільного віку на уроках «Мистецтва»;

– реалізувати гіпотетично визначені організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження інтегрованих педагогічних технологій театралізації до формування мистецько-творчої компетенції дітей молодшого шкільного віку на уроках «Мистецтва»;

– впровадити у ході дослідно-експериментальної роботи комплекс діагностичних авторських методик (анкетування, опитування, завдання) для визначення рівнів сформованості компонентів мистецько-творчої компетенції молодших школярів;

– оптимізувати вплив інтеграційного художньо-розвивального освітнього середовища закладу освіти на процес формування мистецько-творчої компетенції молодших школярів на уроках «Мистецтва».

Одним із найдієвіших інструментів мистецької освіти вважаємо імплементацію методології *художньо-педагогічної драматургії*, яка враховує як загальні закономірності навчання, так і специфіку педагогіки мистецтва (або художньої дидактики), що культивує високий рівень емоційності, яскравість і піднесеність почуттів, циклічність і комплексність уроків, які розкривають певну тему, діалогічність пізнання смислообразів мистецтва [1, с.24].

Давно помічено, що педагогіка споріднена мистецтву, адже вона поєднує талант і майстерність. Ми розробили варіанти художньо-педагогічної драматургії інтегрованих уроків мистецтва, побудовані за логікою драматургії музичних форм (ідея Н. Гродзенської стосовно уроків «Мистецтва»):

– у формі варіацій, коли одна й та сама тема поступово висвітлюється в образах різних видів мистецтва – музичного, образотворчого, театрального, екранного;

– у поліфонічній формі (тема уроку розробляється на матеріалі двох або більше видів мистецтва, які відносно самостійні, але між ними встановлюються певні зв’язки – «діалог»);

– у сонатній формі, коли навчальний матеріал спочатку «експонується» (основні теми – головна і побічна, демонструються автономно в домінантних видах мистецтва – музичному та образотворчому, можна додати ще зв’язувальну та заключну на матеріалі театру і кіно), потім цей матеріал «розробляється» (міжвидові порівняння, зіставлення, протиставлення, аналогії, взаємопроникнення тощо), нарешті в кінці уроку, коли весь матеріал повторюється та узагальнюється (інтегрується), настає реприза і кода (висновок).

Як бачимо, головна ідея такої музично-педагогічної драматургії – утворення системних інтеграційних зв’язків між етапами і компонентами уроку, що забезпечують його цілісність, зрозуміло, з умовним, образно-символічним дотриманням композиційних особливостей обраних музичних форм. Вони можуть бути графічно відображені у згаданих вище проєктно-технологічних моделях (відповідно до складності композиції уроку) – графічний план-ланцюжок, схема-конспект, карта.

Багатий, але нереалізований потенціал нових форм художньо-педагогічної драматургії «схований» у композиційних закономірностях пластичного образотворення, які відображають всезагальні закони мислення (ритм, взаємодія динаміки й статики, «точка золотого перетину», взаємозалежність «фігура–тло», передній і задній плани та ін.).

Заздалегідь змодельована художньо-педагогічна драматургія стане надійним компасом учителя під час організації емоційно-інтелектуальної

діяльності учнів на уроках, якщо вона діалектично й детально продумана. Треба завжди пам'ятати, що «найкраща імпровізація – це імпровізація добре підготовлена».

*Інтегровані форми, методи і прийоми роботи* з формування мистецько-творчої компетенції залежать від характеру роботи, що виконується. У сучасній системі початкової освіти в основу змісту навчально-виховного процесу покладена ідея збагачення духовного світу дитини, формування її моральних, естетичних, розумових і фізичних якостей, спонукання до участі в різних видах дитячої діяльності. Велику роль у цьому відіграють види мистецтва, до яких залучаються діти. Мистецтво є унікальним засобом формування найважливіших загальнолюдських якостей – емоційної сфери, моральної та естетичної позиції, образного мислення, передумов до навчальної та творчої діяльностей. У практиці початкового навчання мистецька творча діяльність поєднує спів, гру на дитячих інструментах, ритміку і хореографію, малювання, ліплення, аплікацію й художнє конструювання. Залучення дітей до оволодіння зазначеними видами творчої діяльності обумовлене не тільки їх призначенням у різноманітному відтворенні виниклих вражень про навколишню дійсність, але й відносною доступністю оволодіння їх творчо-виразними засобами, із урахуванням особливостей молодшого шкільного віку

Ефективність оволодіння дітьми різними видами творчої діяльності залежить від доцільно обраних педагогом *інтегративних методів і прийомів і технологій навчання*. Основу інтегративних дидактичних технологій складають методи і прийоми порівняння – визначення спільних та відмінних ознак між різними художніми явищами та – схожості між ними за допомогою виявлення і стимулювання образних асоціацій. Це свого роду компаративний аналіз – метод порівняння з метою розкриття ознак, які залишаються прихованими при вивченні в межах однієї галузі наукового знання [5, с.132].

*Інтегративні технології мистецької освіти* дозволяють досягнути наступних результатів:

– формування готовності до використання в освітньому процесі інтегративних підходів під час навчання курсу «Мистецтво»;

– систематичне розширення світоглядного та культурологічного кругозору дітей під час опанування різних видів мистецтва, котрі можуть успішно інтегруватися у навчально-виховному процесі закладу освіти;

– визначаючи інтеграцію мистецтв як один з найрезультативніших способів вирішення багатьох проблем мистецької освіти, естетичного виховання та творчого розвитку особистості, варто називати її однією з найрезультативніших креативних освітніх технологій;

– забезпечує творчий розвиток і удосконалення технічної майстерності кожного здобувача початкової освіти;

– активне використання у навчально-виховному процесі педагогічного впливу різних видів мистецтва та впровадження технології інтеграції мистецтв, відчутно активізують емоційні, інтелектуальні, художньо-естетичні та творчі можливості кожного молодшого школяра та готують його до художньо-творчої діяльності та естетичного розвитку.

Л. Масол визначає, обґрунтовує художньо-інтегративні технології мистецької освіти та поділяє на три групи за основним видом інтегрування:

– технології духовно-світоглядного інтегрування (головна ознака – жанровість, тематизм, подібні в різних видах мистецтва і життя);

– технології естетико-мистецтвознавчого інтегрування (за ознакою спорідненості для різних видів мистецтв понять і категорій – естетичних, жанрових, мовленнєвих);

– технології комплексного інтегрування поєднують одночасно декілька різновидів інтеграції з попередніх названих [5, с. 74-80].

Через сюжетно-рольову гру, що передбачає обов'язкове перевтілення, учні мають можливість ідентифікувати себе з будь-яким героєм (позитивним і негативним), «приміряти на себе» різні характери, манери поведінки, пережити безліч ситуацій і вчинків. Це не лише збагачує естетичний досвід, а й робить особистість більш гармонійною, духовно досконалішою загалом. Ігрова діяльність також дає змогу уявити себе в надзвичайних, фантастичних обставинах, «програти» неймовірні ситуації. Така ілюзорність вимагає творчих дій – умінь комбінувати, моделювати, уточнювати або змінювати деталі. Так переплітаються найважливіші функції гри – евристична і соціалізації.

У педагогічній літературі зафіксовано багато спроб систематизувати ігри. Нам імпонує чіткістю класифікація Н. Кудикіної, яка розподіляє ігри на дві великі групи: ігри за правилами, що мають фіксований зміст, та ігри творчі, вільні. До ігор з правилами належать дидактичні, інтелектуальні, пізнавальні ігри. Як і будь-якій грі, їм притаманні елементи розваг. Це – загадки, ребуси, кросворди, лото, вікторини, а також умовні подорожі та круїзи, конкурси, ярмарки, аукціони [1, с.56].

*Різновидом ігор з правилами є рухливі* (спортивні, хороводні): естафети, турніри, атракціони. До ігор творчих входять художньо-конструкторські (з елементами праці) і сюжетно-рольові ігри (ігри-драматизації, інсценізації, театралізовані ігри). Останні передбачають діалогічне мовлення (адже основою театру є драматургія), елементарну «акторську» діяльність дітей (театр починається тоді, коли з'являються актори і глядачі), театральні атрибути (костюми, реквізит тощо).

До *обрядових ігрових форм* (дитячі обрядові заклички, гукання, традиційні елементи звуконаслідування – імітація співу птахів, рухів і поз тварин), зокрема українські ігри «Мак», «Коза», «Воротар», «Огірочки» тощо, які з огляду на їхній потужний естетико-виховний потенціал доцільно активно застосовувати.

*Комп'ютерні ігри*, що набувають популярності в усьому світі, зокрема ті, що побудовані на художньому матеріалі, мають свою пізнавальну специфіку і домірно (дозовано) можуть включатися у навчально-виховний процес (Н. Побірченко).

*Ділові ігри* є на заняттях мистецтва можуть знайте своє місце всі наведені види ігор, проте найдоцільнішими, безумовно, будуть ті, що безпосередньо випливають із завдань художнього. З-поміж художньо-конструкторських ігор варто включати такі: «Дитяче книжкове видавництво» (колективне створення

книжки-маляти з розподілом художньо-професійних функцій), «Кіностудія» («розкадровка» мальованого мультфільму), «Фабрика дитячої іграшки» або «Театральне ательє з пошиття ляльковихкостюмів» (виготовлення іграшок із різних матеріалів, одягу та аксесуарів для них), «Дизайн-фірма «Чарівна флористика» (декоративні роботи з природних матеріалів).

*Ігри з елементами хореографії.* Добираючи рухливі ігри до уроків мистецтва, учитель має віддавати пріоритет не спортивним, а музично-хореографічним. Відомо, що ритм як часова організація будь-якого процесу відіграє виключно важливу роль у життєдіяльності людини загалом і навчальній діяльності школярів зокрема. Звуки музики, організовані ритмічно, здатні передавати заряд енергії, і в цьому виявляється їх значна вітальна сила, якої не варто ігнорувати в початковій школі. Діапазон художньо-ігрових технологій хореографічного спрямування можна значно розширити, творчо використовуючи досягнення відомих педагогів Е. Жак-Далькроза, Р. Штайнера. Авторськими варіантами розвитку цих ідей є методика «вільного художнього руху» Л. Алєксєєвої – І. Кулагіної («малювання» образів у танцювальному просторі), «метод дзеркал» В. Коен (організація рухових імпровізацій, що як дзеркало відображають музику, її ритмічний, динамічний, емоційний розвиток). Підкреслимо, що всі згадані педагоги не вчили дітей суто хореографічного мистецтва (як у спеціалізованих школах), танець у їхніх педагогічних системах перетворювався на засіб творчого самовираження, своєрідну гру-імпровізацію пластичних образів [5, с.124].

Головна відмінність ігрових технологій хореографічного спрямування від виконання звичайних танців полягає в домінуванні імпровізаційності, «ескізності», відсутності таких важливих для уроків хореографії стандартів і правил «школи», за якими виконуються танцювальні рухи і які вимаагають багаторазового повторення за зразком і шліфування (вправи, екзерсиси, тренаж тощо). Приклади застосування різноманітних руханок можна знайти в сучасних підручниках з мистецтва, у деяких із них є посилання на відеозаписи в інтернет-джерелах [7].

*Театралізовані ігри.* Дещо інші технології властиві проведенню уроків мистецтва з використанням театралізованих сюжетно-рольових ігор, що передбачають обов’язкове перевтілення в реальних чи уявних персонажів, героїв казок і мультфільмів, допускають вигадування нових неіснуючих фантастичних дійових осіб. Організовуючи з учнями ігри цього типу, треба пам’ятати, що будь-який театр (драматичний, ляльковий, музичний) є мистецтвом синтетичним. Дія – основний засіб виразності театрального мистецтва – входить у свідомість глядача завдяки ефекту художнього синтезу. У театральній виставі в єдиному цілому взаємодіють література, живопис, архітектура, скульптура, декоративне мистецтво, музика, танок [6].

Літературний образ впливає на свідомість людини вербально, а за умов його театралізації він сприймається ще й візуально, подібно до картини в галереї. Музика, що звучить під час театральної дії (в опері чи балеті, ляльковому чи драматичному театрі), також сприймається не так, як у концертному залі чи при слуханні звукозаписів, адже суто звукові враження

підсилюють переживання, які викликаються щонайперше дією, візуальними образами спектаклю. Отже, специфіка театрального мистецтва полягає в тому, що поза межами художнього синтезу воно не може існувати, усі складові цього синтезу не дублюють одна одну, а перехрещуються, взаємодоповнюють різними засобами нерозривне естетичне ціле. Таким злиттям елементів синтез мистецтв у театрі відрізняється від видовищної циркової вистави, якій притаманне колажне сполучення складових (без жорстких зв'язків).

Отже, узагальнюючи, можна зробити висновок про роль *художньо-ігрових технологій*, які:

– активізують пізнавальну діяльність дітей, розвивають художньо-образне мислення;

– збагачують почуттєву сферу дітей, посилюють емоційність сприймання художньо-дидактичного матеріалу, загальну мотивацію навчання;

– стимулюють розвиток творчих здібностей, уяви, фантазії;

– формують елементи художньо-естетичного і соціокультурного досвіду;

– сприяють релаксації, здійснюють емоційну саморегуляцію, забезпечують профілактику психічної втоми, подолання гіподинамії.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ


1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. Київ : Лібра, 2016. 224 с.
2. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво XX століття. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 176 с. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво XX століття. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 176 с.
3. Бєлкіна Е.О. Від подиву до творчості. *Мистецтво та освіта*. 1998. №2. С. 12-19.
4. Верес К.О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі. URL: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17392/3/Innovative%20technology %20of%20excurtion%20accompanied.pdf
5. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
6. Соломаха С. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до театральної діяльності в початкових класах. Київ. 1995. 24 с.
7. Сторожук Ю.В. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів засобами театрального мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2017. №2. С.5-9.
8. Разганова Н. А. Дослідницький метод навчання і його застосування в початковій школі. *Аспірантський Вісник.* 2017. №6. С. 116–123. 56.